

njegov odnos do poglobitnih vprašanj človekove biti, do ljubezni, vere, smrti itd. Vse to se najbolj kaže v črtici *Toplaki in smrt*, kjer nam pisatelj v šegavi pripovedi riše preprost odnos do smrti dveh generacij Toplakove družine. Tu pa tam nas včasih zmotijo nekatera neprimerna pretiravanja in preveč naturalistični opisi (predvsem v povesti *Vrbnjakovih štirih mlada leta*), kajti Vošnjakove zgodbe nas prepričajo samo tedaj, kadar opazimo v njih sledove avtorjeve sposobnosti, da drobcen, vsakdanji doživljaj kreativno pregnete in na ta način vdahne svojim junakom plastičnost, in kadar dobijo njegovi skopi, zgoščeni naturalistični orisi, ki se ne ogibljejo grobosti, dobrohoten, lahko ironizirajoč podton. In prav tu je razlog, da se razen omenjenih treh vse ostale zgodbe ne povzpno nad faktografske opise nekaterih detajlov iz vsakdanjega življenja (najbolj očitno je to pri dveh: *Kri in vino* in *To zgodbo je Tunek Pušenjak pozabil*).

Cepprav nima najnovejša Vošnjakova zbirka nobenih velikih literarnih pretenzij, predstavlja v svojem žanru prijetno osvežitev za slovensko beletristiko; škoda le, da je po svoji idejni fakturi malo preveč enostranska: tezi, da najde kmet v vinu tisto svojo *katharsis*, ki ga očiščuje in usposablja za še trši boj z življenjem, namreč danes ne verjamemo. Kljub tem pomislekom pa je knjiga vendarle zanimivo branje, saj takih del, ki so namenjena zabavi tako nezahtevnega kakor zahtevnega bralca, nam danes zares primanjkuje.

Borut Trekman

VLADAN DESNICA, POMLAD V BADROVCU

Enega najpomembnejših sodobnih hrvatskih pripovednikov spoznavamo zelo kasno: rojen je bil v Zadru pred prvo svetovno vojno, v književnost pa je vstopil šele po letu 1945, medtem ko smo Slovenci dobili prvo njegovo knjigo,* potem ko so ga že spoznali v izborih sodobne jugoslovanske proze bravci od Pariza do Stockholma. Naš izbor vsebuje dvajset krajših in daljših novel, ki so nastale v devetletnem ustvarjalnem obdobju (1948—1957), in zapis o avtorju.

Proza Vladana Desnice nas preseneča od strani do strani. Skraja nas skoro prepriča, da imamo opravka s pisateljem, ki se giblje po shojenih poteh realizma, potem pa spoznamo, da je ta realizem le lupina, pod katero so skrita pričevanja, napisana z veliko analitično sposobnostjo in psihološko doganljivostjo.

Desnica si zavestno in z uspehom utira samosvojo zahtevno pisateljsko pot. Iz našega izbora moremo razbrati, da je nasprotnik psevdosocialne literature, tiste, ki bi rada ganila z drobno nesrečo posameznika, napihujoč jo do neke namišljene patetike in pripisujoč ji skrivnostna razmerja ter nekakšno višjo, simbolično posplošeno pomembnost; negativen pa je tudi njegov odnos do lirsko ubrane literature, ki dolgo gnete med prsti kak malenkosten boleč človeški trenutek, dokler ga ne pregnete v nekakšno zmečkanost, lepko ganljivost. Nenavaden je njegov odnos do otroštva: »Nič ni bolj žalostnega od otroštva!... Spomini

* Vladan Desnica: *Pomlad v Badrovcu*. Prevedel in spremno besedo napisal Tone Potokar. Zbirka Bela krizantema. Opremil Marjan Vojska. CZ 1963. 427 + (IV) str. Vez. v platno.

so pa žalostni že sami po sebi. Pomislite torej, kako žalostni so šele spomini na otroštvo!« (52). Površen pogled v pisateljevo biografijo pa daje slutiti, da ima njegov negativni odnos do tega življenjskega obdobja, ki je v literaturi oblikovan verjetno z največjo ljubeznijo, globlje korenine v pisateljevem otroštvu: Desnica namreč spada v generacijo, ki mu je otroštvo uničila prva svetovna vojna (roj. 1905!). Zato laže razumemo tudi tole njegovo izjavo: »Priznam, nikoli nisem razumel poezije vedrega otroštva. Vedno se mi je zdela malce zlagana, vsakdanja, semanje cenena ta enolična, do uboštva neiznajdljiva poezija čistih belih srajčk, medenjakov, dobrih dedkov s predivastimi bradami iz bajke in sneženega možica na dvorišču« (52). Pisatelj gre tako daleč, da celo dvomi, da se v ljudeh skriva resnično in globlje intimno doživetje otroštva: »Enostavno plehka razglednica določenega življenjskega obdobja...« (52). Zato njegova proza sploh ni obremenjena z nostalgijo, romantičen odnos do preteklosti nadomešča rahla ironija in deziluzija.

Tisto, kar najprej opazimo v njegovem pripovedovanju, to je malomeščanski svet ob Jadranu pred drugo vojno, v katerem se gibljejo trdi in resnobni ljudje, ki se v brezupnem dolgočasju majhnega sveta ugonablajo v malenkostih, je drugotnega pomena. Fabula ostaja ob robu, dialoga skoroda ni. Ob središčnih osebnostih Desnica ugotavlja in razmišlja, kaj *latentno biva v človeku*. Zato ga poišče v trenutku, ko se nasprotja v njem izrazijo v najvišji meri, torej takrat, ko je notranje tudi najbolj nemiren in hkrati prvinski. Ta zavzetost za notranja doživetja postopoma ubija pisatelju sleherni smisel in tudi zanimanje za vse stvarno: njegovi junaki samotarsko sanjarijo, tako da moremo prisluhniti le njihovemu podzavestnemu toku spoznanj. Izogibljuje se mislim, ki pridejo na rob zavesti, in se strastno zapirajo v krog svojih blodenj. V neutешjenosti in svobodnosti tega lastnega načina mišljenja najdejo njegovi junaki večje bogastvo čustev in večje možnosti za izživljanje: »Z užitkom je čutil, kako se postopoma zabrisuje meja med stvarnim in sanjanim... Na perutnicah svoje misli se je navduševal kot na visoko zagnani gugalnici in le za spoznanje ga je streslo, kadar je prestopil to mejo« (92).

V teh podzavestnih razmišljanjih nas Desnica spet preseneča, in sicer s tem, ko izraža prepričanje, da se dve nasprotujoči si resnici nikdar ne izključujeta, da pač nudita domišljiji prav tako različnost, kakor jo nudijo očesu različni cvetovi. Na tej osnovi gradi svoj pisateljski nazor, katerega nosivec je v naši knjigi slikar Ivan iz novele *Obisk*: »Izhajajoč iz domneve, da umetnik mora nepopačeno razumeti in občutiti vse oblike človeškega duha in vse načine človeškega mišljenja in občutkov, da se mora znati vživeti v sleherni človeško dušo in se zariti pod skorjo sleherne človeške lobanje (po tem konec koncev umetnik tudi je umetnik!), se mu je neredkokrat zgodilo, da je hkrati mislil in čutil popolnoma nasprotujoče si reči« (26–27).

Novi svet, ki nam ga odkriva proza Vladana Desnice, toliko zaposluje bravca, da se ponovno vrača h knjigi: to nam daje slutiti, da je njen avtor bogat pripovednik.

Stanko Šimenc